

הרקע להקמתה של מדינת ישראל

אל"מ אברהם אילון

העליון — בראשותו של המופתי חאג' אמין אל-חוסניני — ב-1936 במאבק מדיני ומזוין נגד שני הגורמים — הישוב והבריטים. מאבק זה נועד להביא להפסקת עליה יהודית לא"י, למניעת רכישת קרקעות על-ידי יהודים ולהקמת מדינה ערבית עצמאית. הוא הביא לכך שממשלת בריטניה הקימה את ועדת פיל, כדי לבחון את המצב שנוצר ולהציע הצעות לפתרון. ההצעה שהגישה הועדה ביולי 1937 שמרה על האינטרסים הבריטיים, אך לא התעלמה כליל מן האינטרס היהודי. דובר בה לראשונה על מדינה יהודית שתכלול את הגליל ואת רצועת החוף, למעט יפו; עיר זו אמורה היתה לשמש נמל למדינה הערבית. השטח המוצע, אשר שיקף בראש וראשונה את מפת ההתנחלות היהודית בא"י לאותה תקופה, לא ענה על צרכי הביטחון והעליה ההמונית שהתנועה הציונית חתרה לקראתם. לפיכך דחה הקונגרס הציוני ה-20 בבזל את הצעות ועדת פיל כמות שהיו, כשהוא מזכיר בהקשר זה את צמצום הבית-הלאומי לשטח א"י המערבית בלבד, לאחר שהמזרחית הפכה ב-1922 לאמירות עבר-הירדן; אך לא היתה זו דחיה שאין אחריה ולא כלום. גם הערבים דחו את הצעת ועדת פיל, ביתר תוקף, ואף הגבירו את פעולותיהם האלימות כנגד הבריטים והיהודים כאחד. מבחינה צבאית הצליחו הבריטים לדכאם — אך מבחינה פוליטית השיגו, למעשה, את מבוקשם. במאי 1939, לאחר כשלונה של ועידת סט. ג'יימס

הגורם המכריע בהתהוותה של מדינת ישראל היה המעשה הציוני על שני מרכיביו: יצירת העובדות — עליה, התיישבות וכוח-אגון; והמאבק המדיני — תהליך ההבשלה שהחל במאבק נגד הבריטים, והגיע לשיאו בשנת 1948 במאבק נגד הערבים. אמנם, אפילו ב-1948 לא שררה בתנועה הציונית תמימות דעים באשר לצורך בהכרזה על הקמת מדינה. במשך שנים הרבה התנהל בתנועה הציונית ויכוח שלא נסב בבירור על עצם מטרתה של הציונות — הקמת מדינה יהודית — אלא על השאלה היש ברכה בהכרזה מפורשת על מטרה זו. הרוב גרס שאין ברכה, אלא נזק בדבר, באשר הכרזה שלא בשעתה על המדינה כמטרה, ובמיוחד לגבי גבולותיה העתידיים, עלולה רק לשים מכשולים על דרכה של הציונות. כהוכחה הובאה העובדה, שכאשר התפלגה התנועה הציונית עם פרישת הרביו-יוניסטים, והמיעוט הגיש תזכיר לוועדת המנדטים של חבר-הלאומים, בו דרש כי ייאמר במפורש שהמנדט הא"י נועד ליצור מדינה יהודית — היתה התוצאה פסק-הלכה שלילי, שעד אז לא היה קיים.

העם היהודי ראה ברכה במשטר המנדט, כל עוד איפשר זה תהליך של יצירת עובדות, בשעה שהישוב הערבי היה רוב בארץ. יתר על כן, הישוב אף נאבק שנים הרבה בהסתערות הערבית הלאומית נגד המנדט. משום כך גם שיתף הישוב פעולה עם השלטונות הבריטיים, כאשר פתח הועד הערבי

בה ניסו הבריטים להביא את היהודים והערבים לידי הסכם, תוך לחץ ניכר על היהודים — פורסם הספר הלבן; הוראות הספר הלבן, שכללו גזירות חמורות על רכישת הקרקעות בידי יהודים בא"י, היו מפני התנהגות הערבים אם תפרוך מלחמת-עולם; כדי להבטיח את האינטרסים האסטרטגיים שלה באיזור במקרה מלחמה, ביקשה ממשלת בריטניה להעביר את הערבים לצדה.

מלחמת-העולם השנייה בלמה וריסנה את תגובתה של התנועה הציונית כנגד הספר הלבן, שביקש לתחום למפעל הציוני גבול, לפיו יהוו היהודים רק שליש מאוכלוסית ארץ-ישראל המערבית והתיישבותם תצטמצם אך לחלק משטחה. אולם, היא גם יצרה רקע להכרזה על הקמת מדינה יהודית כמטרתה של התנועה הציונית; הכרזה זו ניתנה בוועידת ביל-טמור (הקרואה כך על שם בית המלון בניו-יורק בו קויימה) במאי 1942. בוועידה זו של ציוני ארה"ב נתקבלה החלטה רשמית ראשונה, כי „א"י תכונן כקהיליה יהודית במסגרת העולם הדמוקרטי החדש" שיקום אחרי מלחמת-העולם השנייה. ההחלטה התקבלה בראש וראשונה בזכותו של דוד בן-גוריון, שהיה אז יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית, וזאת למרות שהיה ברור כי א"י יכולה להיות מדינה יהודית רק בחלקה, וכל שניתן לעשות הוא לנסות להגדיל חלק זה ככל האפשר. יתר על כן, קשה היה להניח כי העולם יהיה מוכן לכך שא"י שבה רוב ערבי של שני שלישים, תהפוך למדינה עצמאית תוך שליטה של המיעוט היהודי בכל שטחיה.

מלחמת עולם היא מאורע היסטורי המשדד מערכות תבל. אכן, כשם שמלחמת-העולם הראשונה נתנה לנו את הצהרת בלפור ואת ההכרה הבינלאומית במושג „הבית הלאומי", כך נתנה לנו מלחמת-העולם השנייה את העצמאות; ולא לנו בלבד, לשורה ארוכה של ארצות באסיה ובאפריקה. מלחמת-העולם הביאה לא רק להבסתן של גרמניה, איטליה ויפן — אלא אף לירידתן של צרפת ובריטניה ממקומן כמעצמות ראשונות במעלה. מאידך גיסא פתחה שקיעתן של האימפריות הקולוניאליות אליסטיות — המנוצחות והמנוצחות כאחת — פתח לאפשרויות חדירה למדינות אסיה ואפריקה המשתחררות, לשתי המעצמות העולות: ארה"ב ובריה"מ. תחרותן של אלה כוונה מעצם טבעה במידה רבה לעבר העולם הבלתי מוגדר, ובמסגרתו כלול היה המזרח התיכון. איזור זה נראה לארה"ב במשך תקופה ארוכה כבעל חשיבות משנית, למרות משאבי הנפט העצומים שלו וחשיבותו האסטרטגית. ולפיכך הותירתו לבעלת-בריתה בריטניה; זו, מצדה, ביקשה לשמור על שליטתה בו על-ידי יחסים טובים עם מדינות ערב. בהקשר זה עודד אנתוני אידן, שר החוץ הבריטי, ב-1945 את הקמתה של הליגה הערבית, אשר כמלט המאחד לה שימשה בראש וראשונה האיבה לישוב היהודי בא"י. המנדט היה מושג שהומצא לאחר מלחמת-העולם הראשונה, ומולידו היה פילדמרשל סמאטס, המנהיג הדרום-אפריקני. כפשרה בין שאיפותיהן של המעצמות המנוצחות להחזיק בשטחיהן הקולוניאליים של המעצמות המובסות ובין המגמה להגדרה עצמית של עמים בטריטוריות, הוצע סמאטס משטר חדש, מתאים יותר לסיסמאות הליברליות של נשיא

* הרעיון הועלה קודם לכן על-ידי ד"ר ח. ויצמן במאמרו בכתב-העת רב ההשפעה „פוריין אפיריס" מינואר 1942; ראה י. באואר, דיפלומטיה ומחתרת במדיניות הציונית, (ת"א, ספרית הפועלים, 1966) עמ' 197—203.

ארה"ב וודרו וילסון, לקיום משטר של שלטון זר על ארצות נחשלות. במשטר המנדטים ניתן למעצמות המנוצחות להחזיק בשטחיהן של המובסות אותם כבשו, תוך התחייבות מצדן לדווח לחבר-הלאומים על גיהול השטחים ותכנתם ההדרגתית לעצמאות. השטחים הפכו מנדטים, נחלקו בהתאם לרמתם, לשלושה סוגים: הסוג הראשון — ארצות שיגיעו לעצמאות תוך מספר שנים; הסוג השני — ארצות שעצמאותן רחוקה; והסוג השלישי — ארצות של „פראים", שטחים נחשלים שתקוותם לעצמאות קלושה. סוריה ולבנון (בידי צרפת), א"י משני עברי הירדן ועיראק (בידי בריטניה) היו בקטיגוריה של מנדט מן הסוג הראשון.

בימי מלחמת-העולם השנייה נשארה, למעשה, מבין כל אלה, רק א"י המערבית שטח מנדט אך אפשר היה להניח שלאחר המלחמה תזכה בעצמאות, והשאלה היתה מה צורה תלבש עצמאותה. שואת יהדות אירופה הכשירה את הלבבות, מבחינה מוסרית, לקבלת התביעה של מדינה יהודית עצמאית בא"י; אך ברור היה כי יינטש מאבק הן על מימושה של תביעה זו והן על ממדי השגתה.

ברור היה לציונים, כי לא יוכלו להילחם באנגליה ובערבים גם יחד, אם גם עשו משרד החוץ הבריטי והמופתי יד אחת כנגד היהודים. קיצוניות-היתר של השניים מעצם טבעה, אך סייעה לעניין היהודי, שכן התנגדותם לעליית פליטי השואה הועילה לו וחיוקה את התביעה למדינה עצמאית. בתחילה תבעו המוסדות הציוניים רק מאה אלף סרטיפיקטים, בידעם כי כל מאה אלף יהודים משפרים את מאזן הכוחות בארץ. אילו נענתה תביעה זו, אולי היתה נדחית לזמן מה התביעה החד-משמעית למדינה. אך הבריטים והערבים לא נענו לעליית מאת האלף; בסופו של דבר אירע, כי נשיא ארה"ב הארי טרומן תמך בהקמת מדינה יהודית דווקא משום שבריטניה והערבים לא היו מוכנים ולוא גם לעליית מאה אלף יהודים.

כיוון שנתגלעו ניגודים בין בריטניה לארה"ב בשאלת עלייתם של פליטי השואה לא"י, נתנו הסובייטים ידם (בתקופת קיץ 1945 — אביב 1947) להגירת יהודים ממזרח אירופה לאזורי הכיבוש המערביים של ברה"מ, בדיעה ברורה כי פניהם של המהגרים לא"י. מטרתם היתה, כי מחנות העקורים יהוו מקור תסיסה ולחץ על ארה"ב ובמיוחד על בריטניה. מעצמת המנדט התנגדה לעליית יהודים במספר גדול לא"י, משום שמשמעות הדבר היתה חיסולה של מדיניות הספר הלבן. בראש המצדדים בהמשך מדיניות זו עמד שר החוץ הבריטי ארנסט בוין, אשר האמין כי מעצם האיסור על העליה יגרום לכך, שאפילו הישוב בארץ שמנה כחצי מיליון יהודים, יתיאש מסיכוייו לעצמאות — וחלק ניכר ממנו יחזור לאירופה, וינסה לבנות בה חיים חדשים. דווקא הואיל ונתבדה, זעם בוין על שחשבונו נטרף, והאשים את הנהגת הישוב, המטעה, כביכול, את יהודי א"י ומשלה אותם באשליות-שווא. הוא ביקש איפוא לפגוע בהנהגה זו, וביוני 1946 נקט נגדה צעדים תקיפים, כולל מעצר מרבית חבריה בלטרון. אולם בכך רק הגדיל בוין את פופולריות ההגה בישוב.

צעד אחר שנקט בוין היה להביא את הבית-הלבן לידי הסתל-קות מעמדתו הפרו-ציונית. כך נולד הרעיון של הועדה האנגלו-אמריקנית, שעל הקמתה נודע ברבים ב-13 בנובמבר 1945, בהודעה משותפת לשתי המדינות. היה זה צעד מרחיק לכת,

כמשקל-נגד לאיומי הערבים, נערכו באמצע יוני 1946 פשי-טות צבאיות על-ידי כל ארגוני המחתרת היהודיים בארץ: ה„הגנה“ פוצצה גשרים, ואילו האצ”ל והלח”י פשטו על מתקנים בריטיים, לרבות שדות-תעופה. מערכת פעולות זו שימשה אמתלה טובה לבריטים להכות בישוב היהודי, וב-30 ביוני 1946 נעצרו רוב מנהיגיו והושמו במעצר. הערבים שמחו על מעשי הבריטים כנגד היהודים, אך מאידך גיסא „הרדים“ המאבק היהודי-בריטי אותם, והם לא נעורו אלא כאשר החליט בוין להעביר את בעיית א”י להחלטת האומות המאוחדות. היה זה לאחר שנדחתה על הסף תכנית אשר פורסמה בשמו, בינואר 1947, לחלק את א”י ל-3 חלקים: חלק יהודי, חלק ערבי, וחלק בריטי הכולל את ירושלים והנגב. בתכנית נקבע, כי הארץ כולה תישאר בשלטון בריטי למשך ארבע שנים נוספות, שאחריהן תוכה בעצמאות, אם יוכלו הערבים והיהודים להגיע לכלל הסכם עליה.

מכיוון שהן הערבים, הן היהודים והן ארה”ב התנגדו לתכנית בוין, כשם שהתנגדו לתכנית מוריסון-גריידי, ונוכח המאבק המדיני והצבאי-מחתרתי נגד השלטון הבריטי בארץ, החליטו הבריטים, באפריל 1947, למסור את בעיית א”י לאו”מ. האו”מ אך נולד זמן קצר קודם לכן (ב-1945), ולא הוברר עדיין בעליל מה כוחו. בהקשר זה יצוין, כי כאשר ביקשה בריטניה מן המזכיר הכללי של האו”מ לכנס כנס מיוחד של העצרת הכללית לדון בשאלת א”י, לא התחייבה מראש לקבל את קביעת הארגון; אדרבה, בוין הלך לאו”מ כשאין בדעתו לנטוש את א”י, ודימה כי יקבל באו”מ אישור למדיניותו. על הפניה לאו”מ הודיע בוין בפרלמנט הבריטי עוד ב-18 בפברואר 1947, יומיים לפני שהודיע אטלי על מסירת הודו להודים, ובחודש בו הודיעה בריטניה לארה”ב, כי אין בכוחה להמשיך ולסייע ליוון ולתורכיה מפני סכנות שמקורן בברה”מ. זו האחרונה תמכה בשנים 1945-1946 בדרישה הסורית-לבנונית ליציאת הכוחות הבריטיים והצרפתיים מן הלבנט, ולאחר מכן בדרישה המצרית ליציאת הכוחות הבריטיים ממצרים. אך טבעי איפוא, כי במסגרת אותה מדיניות תבע סגן שר החוץ הסובייטי, אנדרי גרומיקו, בנאומו ב-14 במאי 1947 במושב המיוחד של עצרת האו”מ, את יציאתה של בריטניה מא”י. גרומיקו הכריז כי מדינתו, המכירה הן בזכויות היהודים והן בזכויות הערבים

כי בו הזמינה בריטניה את ארה”ב להתערב במתרחש בא”י בעוד היא עצמה בעלת המנדט עליה; אך בוין האמין כי מרגע ששישה אמריקאים נאיביים, כפי שדימה, יבחנו מקרוב מה משמעותה של עליה יהודית בקנה-מידה גדול, נגד רוב ערבי בארץ ומחוצה לה, הנכון למאבק מזוין — ימליצו נגד תביעת הסוכנות, ובכך יתנו גושפנקה למדיניות הספר הלבן. בוין טעה גם בענין זה; ב-30 באפריל 1946 המליצה הועדה על ביטול ההגבלות על העליה, ובכך הוציאה פסק-דין מוות על הספר הלבן.

הבריטים לא היו מוכנים לקבל פסק-דין זה ודחוהו בתירוצ, שכל עוד קיימים בארץ ארגונים מזוינים בלתי ליגליים אין דרך לבצע מדיניות כלשהי. ראש ממשלת בריטניה, קלמנט אטלי, קרא איפוא לפירוק הישוב מנשקו — ולכך כמובן לא יכולה היתה ההנהגה הישובית להסכים.

לפי שטרומן עמד על עלייתם של מאה אלף יהודים, נמשכו המגעים בין הבריטים לאמריקאים בהקשר להמלצות הועדה האנגלו-אמריקנית. כך נולדה, ביוני 1946, תכנית מוריסון (הבריטי) וגריידי (האמריקאי), שביקשה להשאיר בידי היהודים פחות מ-20 אחוזים משטח א”י המערבית. הדבר עלה בקנה אחד עם המלצתם של ראשי המטות בצבא ארה”ב לטרומן, שניתנה במאי 1946. הללו טענו, כי הבריטים לא ירצו לכפות את המלצות הועדה — לא על הערבים ולא על היהודים. כן טענו, כי אין כל היגיון לכפות בעזרת צבא ארה”ב, באשר גישה מעין זו תעודד חדירה סובייטית למזרח התיכון, תעודד איבה ערבית לארה”ב, ותפגע באספקת הנפט הערבי למערב.

רעיונות לשימוש בנשק הנפט אמנם עלו בוועדותיהם של שליטי ערב בשאלת א”י, לראשונה — בוועידת אינשאס שבמצרים בתחילת יוני 1946. החלטות ועידה זו כללו דחייתן של המלצות ועדת מוריסון-גריידי וסיוע לערביי א”י בהתנגדות פעילה להן; והן קיבלו משנה תוקף בוועידת בלודאן שבסוריה, שנערכה באותו חודש. בוועידה זו אף דובר באפש-רות, שצבאות ערב יכבשו את א”י בצאת הבריטים ממנה. בריגדיר קליטון הבריטי, שנוכח בוועידה כמשקיף, הוא שדיווח על כוונת הערבים לפגוע באינטרסים של המערב אם ימומשו המלצות הועדה האנגלו-אמריקנית.

בא"י, לא תתמוך בחלוקת הארץ — אלא במדינה פדרלית ערבית-יהודית עצמאית. עם זאת הצהיר, כי אם לא תהא אפשרות להקים מדינה פדרלית זו, תתמוך ברה"מ בחלוקת א"י ובהקמת שתי מדינות — יהודית וערבית — בשטחה.

באותם ימים תיכננו הבריטים את פינויה של מצרים — ולא של א"י — ואף העבירו לארץ ציוד ממחסניהם באיזור התעלה. הנחתם הבסיסית היתה, כי הסכמה סובייטית-אמריקנית היא בלתי אפשרית, שהרי רק ב־12 במרס 1947, משעמדה ארה"ב על מגמותיה של ברה"מ ועל שיטות פעולתה, ונוצרה ביניהן מערכת היחסים שכונתה לימים, "המלחמה הקרה", הכריז טרומן על הדוקטרינה שלו לגבי המזרח התיכון: בלימתה של ברה"מ באמצעות מתן סיוע כספי וצבאי לירדן ולתורכיה מול הסכנה הקומוניסטית. לעומת זאת העריכו הבריטים, כי דווקא הדרשה המצרית, שהופנתה למועצת הביטחון, לאלצם לערוך רכיזיה בחוזה האנגלי-מצרי מ־1936 ולפנות את כוחותיהם ממצרים — תזכה לאהדה, בדומה לפנייתן של סוריה ולבנון לגבי צרפת. אולם להפתעתה של בריטניה נדחתה דרישתה של מצרים במועצת הביטחון, ב־10 בספטמבר 1947. עובדה זו גרמה לבריטניה להשהות יציאתה מארץ זו, ולבטל את תהליך העברת הציוד לא"י.

במקביל החליטה בריטניה לנטוש את א"י. את החלטתה פירסמה באוקטובר 1947, לאחר שועדת אונסקו"פ — שמונתה על-ידי העצרת המיוחדת של האו"מ באפריל אותה שנה לבחון את שאלת א"י — הגישה את מסקנותיה באוגוסט. דו"ח אונסקו"פ כלל דעת-רוב, שקראה לחלוקת א"י לשתי מדינות עצמאיות (ערבית ויהודית), תוך איחוד כלכלי ביניהן, ואילו ירושלים תהא בשלטון בינלאומי; ודעת מיעוט, שקראה להקמת פדרציה בה ישלוט הרוב הערבי.

אולם בעניין אחד היו כל 11 חברי הועדה מאוחדים: סיום המנדט הבריטי על א"י. בריטניה לא יכלה להתעלם מעובדה זו, מה גם שניציגי קנדה ואוסטרליה, שני דומיניונים בריטיים, ניציגי שבדיה והולנד מאירופה המערבית, וכן פרו, אורוגוואי וגואטמלה מדרום אמריקה, החזיקו בדעה זו. זאת ועוד; ברה"מ וארה"ב תמכו בה שתיהן, והיה ברור לממשלת בריטניה כי הצעת הרוב תזכה בהצבעה באו"מ. הנה כי כן, במקום שתיאלץ בריטניה לצאת בעל כורחה, הקדימה והכריזה על כך מיוזמתה, בעיקר למען הצלת כבודה, אך גם כדי להשתחרר ממועקת הלחימה בהעפלה היהודית כנגד דעת-הקהל העולמית, ומן המאבק במחתרות שהקשו על חיי הבריטים בארץ.

החלטת הבריטים לצאת מא"י העמידה את הישוב היהודי פנים-אל-פנים מול הערבים. הבריטים, אף כי דירבנו את הערבים וסיפקו להם חימוש ושירותי מודיעין, לא לחמו בישוב בפועל בכוח הנשק. אנגליה לא יכלה ולא רצתה להיות הראשונה במעצמות העולם להתגרות באו"מ, כך שתואשם בהריסתו כבר בראשית צעדיו. כזאת יכלו להרשות לעצמם הערבים, אך לא הבריטים. מאידך גיסא, הארגון הבינלאומי עצמו לא יכול היה להסתכן בכישלון, דווקא משום שזה עתה קם. היהודים הבינו זאת יפה — ואילו הערבים טעו טעות קשה: הגם שבפני הועדה האנגלו-אמריקנית הסכימו להופיע, וזו אמנם קבעה כי לא תקום מדינה יהודית או ערבית, החרימו את ועדת אונסקו"פ. בעשותם זאת שכחו, כי כאשר המדובר בוועדה האמורה להגיש דו"ח והמלצות בלא שתהא אחראית לביצוען,

החרמה מזיקה למחרים ומועילה לצד שכנגדו; שכן הועדה — מבחינה פסיכולוגית — "משלמת" למשתף עמה פעולה.

ב־29 בנובמבר 1947 קיבלה העצרת הכללית ברוב מכריע את המלצת הרוב של ועדת אונסקו"פ; היה זה ללא כל ספק הישג גדול של התנועה הציונית, ואולם, האו"מ לא הבטיח כל עיקר את הקמת המדינה היהודית — הוא אך איפשר אותה. את הקמתה הבטיחה מלחמתו של הישוב על קיומו — מלחמת הקוממיות. במלחמה זו הוסיף צה"ל לישראל חל-קיס ניכרים מעבר לגבולות החלוקה, דווקא משום שהאו"מ נכשל בכפיית רצונו על הערבים. אילו הצליח האו"מ בכך, היה מצבנו חמור ביותר, שכן היתה לנו מדינה בגבולות החלוקה בלבד, בלא הגליל המערבי ובלא ירושלים והפרוודור.

מלחמת הקוממיות נכפתה עלינו על-ידי הערבים, ובמיוחד על-ידי עבדאללה. כבר בכינוס הליגה הערבית בקהיר במרס 1947 רמו נציגו, כי ממשלת עבר-הירדן שומרת לעצמה חופש פעולה, להבטיח את צביונה הערבי של א"י. רמו זה לא הובן תחילה על-ידי מצרים; היא גילתה אדישות, ואת ההתכב-סות הבאה של מנהיגי ערב, בספטמבר 1947 בצופר שבלבנון, יזמה דווקא עיראק. העיראקים, שבידם היה נשק הנפט, קראו בוועידה זו להשתמש בו — אך סעודיה התנגדה לכך והדבר לא מומש. לעומת זאת נשאה פרי ועידת הליגה הערבית בראשית אוקטובר 1947, בעאלי שבלבנון, שבה הוחלט על הקמת ועדה צבאית, ריכוז צבאות לאורך גבולות מנדט, הקמת צבא ההצלה וסיוע בנשק ובכסף לערביי א"י. בוועידה זו התנגד המופתי לרעיון כי צבאות ערב יפלוש לא"י, שכן חשש כי התערבותם תבטל את אפשרות הקמתה של מדינה ערבית עצמאית בראשיתו. לחשש זה היה יסוד. בנובמבר 1947 נפגש עבדאללה עם גולדה מאירסון (מאיר) * ואמר לה: „לשנינו אויב משותף שיפריע לתכניותינו — המופתי“.

אם גם היה יסוד להאמין, כי בשל האינטרס המשותף האמור יסתפק עבדאללה ב„בליעת“ המדינה הערבית הגובלת עמו, ויניח לנו להשתלט על שאר חלקי הארץ — לא הישלה עצמו בן-גוריון (שמאו דצמבר 1946 קבע את מדיניות הביטחון של הסוכנות היהודית), כי נזכה לכך ללא מערכה. אדרבה, כבר ביולי 1947, בפקודותיו ל„הגנה“, קבע בן-גוריון כי החזית הבריטית היא חשובה, אך חשובה ממנה היא זו הערבית. זאת — שהרי בעוד המערכה נגד בריטניה היא בראש-וראשונה מדינית, הנה המערכה נגד הערבים תהא בראש-וראשונה צבאית.

במערכה הצבאית שניהלנו נגד הערבים במלחמת הקוממיות יכולנו להשיג יותר משהשגנו. נציין כאן רק את העובדה, שב־1947 הציעה הסוכנות היהודית הצעת חלוקה משלה לוועדת אונסקו"פ, שהושתתה על העיקרון של שטח מכסימלי למדינה היהודית תוך מיעוט ערבי מינימלי בה. הצעה זו הקצתה את יפו כנמל למדינה הערבית ללא פרוודור אליה. היא גם קבעה שירושלים תהא נתונה לפיקוח בין-לאומי ותבירת המדינה היהודית אליה תיעשה מכיוון מזרח (יס-המלח). מעגלות ההיסטוריה סבבו אחרת.

* האחים ג'ון ודוד קמחי בספרם משני עברי הנכבה (ח"א, מערכות, 1973) עמ' 58-59.